

**НАУКОВИЙ
ВІСНИК**

ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 575

**Педагогіка
та
психологія**

НАУКОВИЙ ПЕДАГОГІЧНО-КРАЄЗНАВЧИЙ ГУРТOK У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розбудови незалежної України виняткова роль у розв'язанні проблем нації належить сучасній загальноосвітній школі, зокрема початковій. Тому проблеми розробки технологічних основ професійної майстерності вчителя початкових класів в позанавчальній роботі вузу мають неабияке значення і сприяють розвитку його творчого потенціалу, культури, духовного світу.

Проблема збагачення творчого потенціалу вчителя початкових класів у позааудиторній діяльності пов'язана з такими важливими теоретичними і практичними завданнями, як творчий розвиток особистості майбутнього вчителя, актуалізація його професійно значущих знань та умінь засобами навчально-науково-дослідницької діяльності.

Аналіз останніх наукових публікацій дозволяє виділити такі напрямки вивчення цього питання:

— організація різноманітних видів пошуково-творчої діяльності в системі фахової підготовки майбутніх учителів (І.А. Зязюн, В.Г. Кузь, Н.В. Кузьміна, З.Н. Курлянд, Г.О. Нагорна, Р.І. Хмельок);

— функціональна роль навчально-науково-дослідницької роботи в активізації творчої діяльності студентів (В.І. Андреев, Н.В. Кічук, В.О. Моляко, Н.Ю. Посталюк);

— організація позаучбової діяльності студентів педагогічного вузу (В.В. Борисов, І.В. Каташинська, І.М. Мараш, Т.В. Степура);

— використання активних методів навчання у підготовці майбутніх фахівців (О.А. Баласв, Л.В. Кондрашова, А.М. Смолкін, П.М. Щербань).

Однак поза увагою науковців залишаються питання врахування ролі педагогічного-краєзнавчого наукового гуртка у збагаченні творчого потенціалу майбутніх учителів початкових класів.

Завдання публікації: визначити мету та зміст роботи педагогічно-краєзнавчого наукового гуртка, розкрити окремі ефективні форми гурткової роботи студентів, визначити вплив педагогічно-краєзнавчого наукового гуртка на професійне становлення майбутніх учителів початкових класів.

Позааудиторна робота майбутніх учителів початкових класів – складова частина цілісного навчально-виховного процесу університету, і використання її як засобу творчо-краєзнавчої підготовки фахівців вимагає комплексно-цільового підходу до побудови її системи. Вважаємо, що такий підхід передбачає орієнтацію позанавчальної педагогічно-краєзнавчої діяльності на запланований кінцевий результат.

Фактором прискорення розвитку творчо-красназничої діяльності в нашому дослідженні виступав педагогічно-красназничий науковий гурток. Основна мета роботи гуртка – сприяння в підготовці фахівця до гуманітаризації навчання через поглиблене вивчення і розробку актуальних проблем педагогічного краєзнавства. Ця мета досягалася:

– залученням студентської молоді до дослідницької роботи в галузі педагогічного краєзнавства;

– вихованням творчого підходу до вирішення наукових проблем;

– прищепленням навичок самостійної роботи і наукового мислення (самостійного вибору джерел, вивчення та аналізу спеціальної літератури, вивчення і узагальнення педагогічно-красназничого досвіду вчителів початкових класів, уміння робити усні та письмові повідомлення про результати дослідження та ін.).

Враховуючи інтереси студентів з даної проблеми, нами були визначені основні напрямки роботи гуртка:

а) вивчення досвіду передових учителів краю з проблем гуманітаризації початкового навчання;

б) дослідження особливостей роботи навчально-виховних закладів краю;

в) вивчення місцевих звичаїв і традицій з метою використання в навчально-виховному процесі початкової школи;

г) вивчення місцевих предметів та явищ, що становлять педагогічну цінність у зв'язку з гуманітаризацією навчання.

Кожен член гуртка визначався з темою і програмою з науково-дослідницької роботи. Якщо студент займається тією діяльністю, яка йому цікава і відповідає його індивідуальності, то, здебільшого, досягає позитивних результатів, проявляє елементи творчості. У свою чергу досягнення студента – передумова результативності подальших занять у напрямку поглиблення наукового пошуку [1, с. 8]. Гурток при цьому має для особистості особливу значимість, стає важливим фактором її формування.

Подальша робота організовувалась індивідуально з кожним студентом. Завдання підбиралися таким чином, щоб майбутні педагоги могли вдосконалювати свої вміння працювати з літературою, спостерігати за педагогічними явищами у шкільній практиці, діяльністю майстра-педагога, узагальнювати результати педагогічного спостереження. На кожного члена гуртка заводилась облікова картка [2, с. 84].

Прізвище, ініціали _____

Факультет _____ Курс, група _____

Кафедра _____

Науковий керівник _____

Тема _____

Школа _____ Клас _____

Результати дослідження: _____

1. _____

2. _____

3. _____

Загальна оцінка навчально-дослідної роботи _____

Підпис наукового керівника _____

Дата _____

Облікова картка студента з навчально-науково-дослідної роботи

Засідання гуртка проводились 1-2 рази в місяць. На них розглядалися організаційні та поточні питання: розподіл тем серед членів гуртка, рекомендації студентських робіт на конкурс, наукові конференції, проведення підсумків роботи. Як показав наступний хід експериментальної роботи, на одному з перших занять доцільно підготувати гуртківців до пошукової роботи як в теоретичному, так і в практичному плані. Суттєву роль у цій підготовці відіграла організована нами виставка бібліографічної, довідкової і краєзнавчої літератури, ознайомлення з різними типами енциклопедій, словників, бібліографічних вказівників. Це сприяло розширенню кругозору студентів, розвитку їхніх інтересів, вплинуло на активізацію наукової творчості молодих спеціалістів. Велику допомогу в цій справі нам надали працівники бібліотеки та співробітники архівів.

Заслуховувалися короткі повідомлення студентів із проблеми дослідження – огляди місцевих газет, журналів, посібників, методичних рекомендацій, новин педагогічної науки, досліджень відомих науковців та вчителів краю.

Значну увагу ми звертали на підготовку студентів до звіту про хід роботи над своїм дослідженням, його творче обговорення. Вимагали обґрунтування актуальності обраної теми, її практичного та теоретичного значення, класифікації джерел, розкриття основних напрямків, розробки даного питання в літературі, виявлення новизни та плану роботи.

Засідання гуртка неодноразово відбувалося спільно з засіданням музею освіти і педагогіки Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, який одночасно виступав регіональним центром з проблем шкільного музеєзнавства. Це обумовлювалося тим, що окремі напрямки діяльності музею співпадають з діяльністю педагогічно-краєзнавчо-наукового гуртка, завданнями досліджень студентів-гуртківців. Зокрема це такі напрямки:

– збір навчально-методичних матеріалів (підручники, документи про освіту, засоби навчання, народознавчі матеріали, фольклор, мистецтво, народні промисли тощо);

– вивчення, узагальнення та поширення досвіду музейної справи в

зкладах освіти;

— пропаганда музеями історичного досвіду з питань національного шкільництва, навчання і виховання;

— допомога педагогічним колективам закладів освіти у впровадженні нових нетрадиційних форм роботи за інтересами;

— сприяння вдосконаленню навчально-виховного процесу закладів освіти;

— розвиток творчих інтересів студентської молоді до пошукової, краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної та природоохоронної роботи;

— проведення наукових конференцій на базі музею освіти і педагогіки Тернопільського педуніверситету.

Учасники гуртка залучалися до роботи музею через складання історико-етнографічної довідки про місцевість, де проживають, участь у розробці й проведенні пошуку конкретної теми, виступ на науковій конференції, часткове оформлення експозиції музею, складання плану його роботи та інше.

Зазначена робота музею сприяла розширенню загальноосвітнього кругозору і краєзнавчих знань студентів, формувала в них науково-пізнавальні краєзнавчі інтереси і професійні уміння та навички, організовувала на суспільну корисну діяльність.

На завершальному етапі дослідження студента-гуртківця організовувалось обговорення результатів. З цією метою члени гуртка заздалегідь повідомляли про обговорення дослідження, призначалися один-два офіційних рецензенти, що готували відгуки на роботу в письмовій формі. Такий підхід сприяв розвитку дослідницької активності, оскільки для постійного росту активності необхідна громадська оцінка її прояву.

Дослідно-пошукова робота членів гуртка дозволила збагатити музей освіти і педагогіки цікавими матеріалами. Крім того, гуртківцями постійно готувався та поновлювався стенд «Увага, досвід!», на якому відвідувачі могли побачити фотографію вчителя, опис його досвіду, методичні рекомендації, відповідні ілюстрації, а також познайомитися з результатами досліджень майбутніх педагогів-краєзнавців.

Однією з ефективних форм гурткової роботи виступав диспут. Основною умовою проведення диспуту був вільний обмін думками, доброзичливість, повага і коректність. Так, диспут про школу майбутнього передбачав обговорення таких питань: матеріальна база школи, режим, форми організації навчання, наочні засоби, позакласна та позашкільна робота, взаємодія школи, сім'ї та громадськості. Студенти-гуртківці – активні учасники наукових конференцій, педагогічних конкурсів та олімпіад, школи майбутніх учителів, методичних об'єднань

учителів початкових класів.

Педагогічно-красназничий науковий гурток помітно вплинув на професійне становлення майбутніх фахівців. У ході опитування нами були виявлені найбільш типові судження студентів з цього приводу:

- заняття в гуртку значно розширюють кругозір;
- отримана в гуртку інформація дозволяє доповнити і деталізувати педагогічні знання;
- студент-гуртківець постійно знаходиться в курсі подій і відкриттів у галузі педагогічної науки;
- заняття в гуртку сприяють оволодінню навичками самостійної роботи;
- оволодіння навичками самостійної роботи допомагає готуватися до семінарських, практичних та лабораторних занять;
- виробляється вміння знаходити необхідний навчальний і науковий матеріал, критично його аналізувати, вміння працювати з джерелами та літературою;
- робота в гуртку сприяє творчому зростанню кожного учасника.

Студенти усвідомлювали позитивний вплив гуртка на їхнє професійне становлення, що, в свою чергу, було одним із мотивів, який заохочував працювати в ньому.

На підсумковому етапі дослідно-експериментальної організації педагогічно-красназничого гуртка був проведений тест, що дозволив визначити динаміку творчо-красназничої активності майбутніх учителів експериментальних та контрольних груп. Тест проводився з допомогою експертів, якими виступали самі ж гуртківці. Використовуючи відповідний опитувальник, шкалу оцінок до нього, а також логічний контроль, ми систематизували та проаналізували отриману педагогічну інформацію. Для цього користувалися такою формулою:

$$K = \frac{A + B + B - \Gamma + C}{3}$$

де К – константа, А, Б, В, Г – позначення питань, С – середній бал їх оцінювання, 3 – кількість студентів у групі.

У результаті обчислень ми отримали:

$$K \text{ експ. гр.} = \frac{347,8}{94} = 3,7$$

$$K \text{ контр. гр.} = \frac{65,71}{64} = 1,02$$

Різниця в коефіцієнтах становить 2,08. Вона є суттєвою і свідчить про зростання творчо-красназничої активності у студентів експериментальних груп.

Загальні висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, дослідна робота, проведена в цьому напрямку, дає підстави стверджувати, що педагогічно-краєзнавчий науковий гурток виступає важливим фактором у становленні майбутнього фахівця, у збагаченні його творчого потенціалу.

Перспективу вивчення цієї проблеми вбачаємо в створенні наскрізної системи навчально-науково-дослідної діяльності майбутніх учителів засобами педагогічного краєзнавства.

Список літератури

1. Кичук Н.В. Обогащение творческого потенциала будущих учителей в процессе учебно-исследовательской деятельности. – Измаил 1991. – 24 с.
2. Мараш Я.М. Студентський науково-дослідний гурток. – Мінськ: «Університетське», 1989 – 128 с.
3. Роль педагогического краеведения в профессиональной подготовке учителя. – Алма-Ата, Мектеп, 1986. – 128 с.
4. Степура Т.В. Внеучебная деятельность студентов педагогического вуза как фактор формирования на профессиональной самостоятельности: Дис...канд. пед. наук: 13.00.01 / Киев пединститут иностранных языков, – К., 1988 – 187 с.

SUMMARY

Valentina Matiyash

RESEARCH CIRCLE OF FUTURE TEACHER'S TRAINING BY MEANS OF PEDAGOGICAL COUNTRY STUDIES

The article deals with the problem of improving future teachers' training by means of pedagogical country studies. A great deal of attention in the article is given to explaining the contents of active form and methods in training future teachers on the bases of pedagogical country studies. The author shows phenomenon «research circle», defines its functions in training specialists.

УДК 378.140

*Інна Мирна
(Житомир)*

ПІДГОТОВКА КЛАСНИХ КЕРІВНИКІВ ДО РОБОТИ З РІЗНИМИ СОЦІАЛЬНИМИ ГРУПАМИ У ДИТЯЧОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У новому тисячолітті одним з важливих напрямів забезпечення сталого розвитку і чинником об'єднання зусиль світової спільноти є захист прав дітей.

В Україні основні підходи до осмислення та реалізації прав дітей, визначених міжнародними нормами та вітчизняним законодавством, протягом останнього часу істотно змінилися. Це пов'язано з розвитком державної політики щодо дітей, удосконаленням національного механізму контролю за дотриманням чинного законодавства у сфері охорони дитинства, становленням інституцій соціально-правового

<i>Марчій-Дмитраш Тамара.</i> Використання методів активного навчання як фактору формування готовності до професійної діяльності у системі підготовки майбутніх учителів початкової школи	106
<i>Матіяш Валентина.</i> Науковий педагогічно-краєзнавчий гурток у підготовці майбутніх учителів початкових класів	112
<i>Мирна Інна.</i> Підготовка класних керівників до роботи з різними соціальними група у дитячому середовищі	117
<i>Моцак С.І.</i> До питання змісту навчання історії в профільній школі	125
<i>Мурсамітова Ірина, Гарбузюк Тетяна.</i> Особистісно-орієнтований підхід у формуванні творчого розвитку майбутнього педагога засобами мистецтва	131
<i>Назарко Ірина, Жирська Галина.</i> Методична підготовка майбутніх вчителів до гуманізації навчально-виховного процесу з біології	136
<i>Ніколенко О.С., Топорівський В.В.</i> Особистісне становлення студентів ВНЗ як майбутніх фахівців	144
<i>Ороновська Лариса.</i> Творчий пошук у формуванні музично-педагогічних суджень і переконань в професійній підготовці вчителя музики	151
<i>Пригара Ірина.</i> Діяльність соціального педагога в процесі формування в учнів професійно-технічних закладів соціальної мобільності	156
<i>Редкодубська Анна.</i> Особливості розвитку вищої освіти в Україні в 16- першій половині 18 століття	163
<i>Семизінівська Тетяна.</i> Морально-етичний чинник як складова етичних компетенцій майбутніх перекладачів	171
<i>Сидорчук Нінель.</i> Методологічні основи побудови системи професійно-педагогічної підготовки студентів університетів у контексті формування Європейського освітнього простору	175
<i>Сливка Лариса.</i> Використання досвіду діяльності громадських товариств західної України (1919-1939) у підготовці майбутніх учителів до антиалкогольного виховання молодших школярів	184
<i>Темченко Ольга.</i> Педагогічні умови розвитку професійно-педагогічної культури вчителя	191
<i>Чорній Мирослава.</i> Модель підготовки майбутніх вчителів до формування міжособистісних взаємин в учнівському колективі підлітків	196
<i>Швець Тетяна.</i> Професійна майстерність вихователів з погляду Платона	201